

DOI 10.31558/2307-2318.2020.4.16

УДК 332.122:332.021

JEL: O31, P51, R11

Слинько М.Ю.,

здобувач ступеня доктора філософії,

Черкаський державний технологічний університет

ORCID 0000-0003-1096-7947

slynkokolya@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ РЕАЛІЗАЦІЮ ІНСТРУМЕНТА СМАРТ- СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Обґрунтовано актуальність наукової тематики, пов'язаної з використанням інструментів, що дозволяють активізувати інноваційний розвиток регіонів України. На основі аналізу успішного зарубіжного досвіду встановлено, що найбільш прогресивним сучасним інструментом активізації інноваційного розвитку регіону і країни в цілому виступає смарт-спеціалізація регіону. Конкретизовано сутність смарт-спеціалізації регіону та визначено особливості здійснення даного процесу, сформовані на основі аналізу кращих зарубіжних практик. Доведено, що Україна взяла курс на запровадження принципів смарт-спеціалізації на регіональному рівні, у результаті чого у стратегіях розвитку регіонів України на період 2021-2027 рр. було проголошено всебічний розвиток інноваційної спрямованості та вузької спеціалізації у пріоритетних сферах регіональної економіки. Проведено дослідження змісту стратегій розвитку регіонів України на період 2021-2027 рр. задля встановлення наявності, чіткості визначення та змістовної конкретизації смарт-спеціалізації регіонів країни. Здійснено порівняння проголошених смарт-спеціалізацій регіонів України та охарактеризовано рівень їх спрямованості на активізацію інноваційного розвитку.

Ключові слова: Україна, регіон, смарт-спеціалізація, стратегія розвитку; інноваційний розвиток.

Табл. - 1, Літ. - 38

Постановка проблеми. Орієнтиром для обґрунтування перспективних векторів розвитку тієї чи іншої країни світу в соціально-економічній площині є досвід розвинених країн, які через вмiле використання та поєднання сучасних управлінських інструментів, методів, підходів, моделей досягли потужних результатів й набули високих темпів інноваційного розвитку національної та регіональної економіки, чим забезпечили гідний рівень життя власному населенню. Копіювання та тиражування означеного передового досвіду не є самоціллю, так як повторити на іншій території той ж результат, який отримали країни, що його створили або досягли, практично неможливо. Водночас детальне ознайомлення з існуючими інструментами та підходами до ефективного управління дозволить фахівцям з інших країн розробити власний сценарій виведення національної економіки з кризового стану, її оздоровлення або/та перспективного розвитку, у основу якого доцільно покласти той інструментарій, результативність якого вже стовідсотково доведена на практиці в інших країнах.

Україна, хоч і повільними темпами, проте впевнено рухається у напрямі євроінтеграції і тому поступово опановує провідні інструменти державного та

регіонального управління, які тривалий час застосовуються у розвинених країнах світу та впровадження яких має забезпечити підвищення загального рівня ефективності управлінських функцій в країні. Одним з таких інструментів є смарт-спеціалізація регіону, вміле використання якої покликано надати суттєвого поштовху для розвитку як регіональної економіки, так і економіки країни в цілому. Тому детальні наукові дослідження у сфері смарт-спеціалізації регіонів України мають високий рівень актуальності і мають бути продовженими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження у сфері можливостей поширення смарт-спеціалізації протягом останніх років набули більш прикладної спрямованості та стали вузько й предметно спеціалізованими. Так, М. Арангурен (M. Aranguren), Е. Магро (E. Magro), М. Наварро (M. Navarro) та Дж. Уілсон (J. Wilson) досліджують процеси управління територіальним підприємництвом у контексті поширення смарт-спеціалізації регіонами світу [1]. П. Кук (P. Cooke) розглядає переваги рекомбінації спеціалізованих інновацій, досягнення яких стає можливим через використання платформи RIS3 [2]. А. Хілі (A. Healy) визначає вплив смарт-спеціалізації на посилення регіональної економіки на північному сході Румунії [3]. Х. Кролл (H. Kroll) розглядає особливості практичного впровадження принципів смарт-спеціалізації в регіонах Європи [4]. М. Сотараута (M. Sotarauta) обґрунтовує ті складності та неочікувані наслідки, що супроводжують процеси запровадження смарт-спеціалізації у різних регіонах світу [5]. М. Тріппл (M. Trippl), О. Зукаускайте (E. Zukauskaitė) та А. Хілі (A. Healy) систематизують фактори, що у різних за рівнем соціально-економічного розвитку регіонах Європи сприяють формуванню смарт-спеціалізації [6].

Детальне дослідження кожної наукової праці, присвяченої різним аспектам реалізації смарт-спеціалізації на регіональному рівні, що сьогодні існують у науковому світовому просторі, має внести остаточну ясність у технологію реалізації на практиці цього явища, з'ясувати його переваги та можливі складності під час впровадження. Ці знання мають бути покладеними в основу розробки нової стратегії регіонального розвитку України, проте одночасно вони не замінять власний досвід щодо регіонального управління, що було нагромаджено протягом всього періоду незалежності країни. Саме тому питання запровадження смарт-спеціалізації являються досить актуальними на сучасному етапі розвитку регіональної економіки, а сучасні наукові дослідження мають бути спрямованими на обґрунтування потенційних можливостей застосування даного інструменту регіонального управління на різних за рівнем соціально-економічного зростання територіях з метою активізації інноваційного розвитку економіки країни.

Формулювання цілей статті. Метою статті було обрано конкретизацію сутності смарт-спеціалізації як інструмента регіонального управління та визначення перспектив інноваційного розвитку регіонів України завдяки використанню даного інструменту.

Виклад основного матеріалу. Розгляд проблематики регіональної смарт-спеціалізації має нетривалу історію, а ідея її створення територіально походить з Європи. Так, у березні 2000 р. Європейська Рада прийняла Лісабонську стратегію (Lisbon Strategy), якою проголосила курс на побудову в Європейському Союзі (далі – ЄС) протягом десяти років «найбільш динамічної в світі економіки, що базується на знаннях, здатної до сталого зростання, яка б забезпечувала найбільшу кількість найкращих робочих місць та більше соціальне єднання» [7]. У стратегії наголошувалося на необхідності створення інфраструктури знань, полегшення доступу до інформації, посилення інноваційного впливу на всі сфери діяльності людини та

модернізації систем соціального забезпечення та освіти. У 2005 р., задля підвищення ймовірності реалізації цілей стратегії, навіть було створено консультативну групу з провідних європейських економістів, які мали надавати поради керівним органам ЄС щодо того, яким чином знання можуть сприяти сталому розвитку та процвітання європейських економік. Отже, положення цієї стратегії, незважаючи на те, що терміну «смарт-спеціалізація» в її тексті ще не містилося, підводили до необхідності запровадження принципів смарт-спеціалізації, яка б дозволила реалізувати на практиці всі проголошені цим документом амбітні завдання, чого нажаль досягнуто не було.

Термін «смарт-спеціалізація» з'явився та змістовно сформувався десь у період 2005-2007 рр. та перша його документально закріплена згадка у науковому середовищі відбулася в праці Д. Форей (D. Foray) та Б. Ван Арк (B. Van Ark), яку було присвячено механізмам прискореного залучення інновацій та новітніх розробок до країн Європи [8]. З цього моменту можна вважати, що «смарт-спеціалізація» увійшла до наукового інструментарію регіонального й національного управління економічно розвинутих країн світу. Саме тому у тексті нової економічної стратегії «Європа 2020», яку було прийнято в ЄС у 2010 р., «смарт-спеціалізація» вже фігурувала серед інструментів реформування економіки регіону та країни задля активізації процесів розповсюдження технологічних інновацій територією Європи [9]. При цьому наголошувалося на тому, що смарт-спеціалізація є важелем досягнення цілей щодо «інтелектуального, сталого та інклюзивного зростання за рахунок підвищення регіонального та національного потенціалу ЄС у галузі досліджень та інновацій» [9]. Проте теоретичного, методичного та методологічного наповнення означений інструмент на той час ще не містив.

Точкою відліку цілеспрямованого розгляду питань відносно змісту, особливостей запровадження та стратегії реалізації смарт (smart) або розумної чи інтелектуальної спеціалізації території можна вважати листопад 2011 р., коли у іспанському місті Севілья під егідою ОЕСР та Європейської Комісії було організовано перший семінар за участі міжнародних експертів (Австралія, Австрія, Бельгія, Великобританія, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Південна Корея, Польща, Фінляндія, Туреччина) та фахівців Інституту перспективних технологічних досліджень (Institute for Prospective Technological Studies in Seville, Spain) [10]. Метою семінару було обрано розробку нової концепції смарт-спеціалізації регіонів Європи і світу та обговорення ідеї створення майбутньої електронної платформи S3 JRC-IPTS, призначенням якої мало стати поширення та організаційний супровід смарт-спеціалізації у світі. Пізніше, протягом 2012-2014 рр. було організовано та проведено ще п'ять семінарів та нарад на вищому рівні у різних містах світу (м. Лінц, Австрія; м. Париж, Франція; м. Брюссель, Бельгія; м. Кванджу, Корея; м. Женева, Швейцарія) у межах яких було остаточно визнано смарт-спеціалізацію регіону дієвим інструментом реалізації Стратегії сталого розвитку та сформовано портфель дієвих заходів щодо її реалізації. В 2013 р. секретаріатом ОЕСР було опубліковано звіт «Innovation-driven growth in regions: the role of smart specialisation» [11], де було систематизовано всю інформацію стосовно загальної ідеї, особливостей розробки стратегії та обґрунтування можливого спектру інструментів смарт-спеціалізації, проілюстровано досвід країн світу у сфері кластероутворення, що являється одним з доведених на практиці ефективних методів реалізації регіональної смарт-спеціалізації. Проведені таким чином на вищому рівні політичні, суспільні та соціально-економічні обговорення й дослідження сформували міцний фундамент для старту наукових досліджень, метою яких стало створення методико-методологічних основ для широкомасштабного запровадження смарт-спеціалізації у регіонах світу.

Детальне ознайомлення з офіційними документами, що регламентують процедури

смарт-спеціалізації регіону дозволило дійти таких висновків стосовно вимог та особливостей реалізації у регіоні смарт-спеціалізації [12-14]:

1) в основі смарт-спеціалізації лежить докорінна перебудова та перезапуск регіональної економіки, де основним вектором руху виступає розробка, адаптація та впровадження технологічних інновацій;

2) смарт-спеціалізація вимагає значних інвестицій з різних джерел та мобілізації всіх ресурсів регіону, а тому курс на одночасний розвиток декількох сфер економічної діяльності території, також як і дублювання, і фрагментація зусиль на розвиток одного й того ж виду діяльності у різних регіонах країни, не дасть очікуваного результату і буде програшним;

3) ґрунтовний вибір сфери економічної діяльності регіону, у яку будуть цілеспрямовано направлятися інвестиції, для розвитку якої будуть стимулюватися та акумулюватися інновації, має бути заснованим на підґрунті унікальності, ресурсозбереження і конкурентних переваг території та корелюватися із потребами місцевого ділового середовища;

4) за сучасних умов економічний розвиток території у вигляді зростання сукупної продуктивності праці та підвищення конкурентоспроможності регіону не може бути досягнутим без одночасної його промислової, наукової та технологічної спеціалізації;

5) смарт-спеціалізація регіону має ґрунтуватися на потужних та конкурентоздатних системах освіти та науки, для чого ці сфери мають у достатній мірі фінансуватися та у безперервному режимі орієнтуватися на світові найкращі практики, управління знаннями та розробку інновацій, збалансованість регіонального ринку праці;

6) стратегія смарт-спеціалізації регіону має стати складовою національної та регіональної політики в області НДДКР, для чого в її розробці мають прийняти участь всі стейкхолдери від представників органів національної та регіональної влади, освітніх та наукових установ й до бізнесових кіл та підприємців;

7) соціально-економічний ефект від смарт-спеціалізації буде пролонгований у часі та збільшений через поширення отриманих переваг на інші сфери економічної діяльності регіону у стратегічному плані.

Водночас, з метою досягнення очікуваного від запровадження смарт-спеціалізації регіону соціально-економічного ефекту її процедури мають відповідати певним вимогам та орієнтовно мати таку послідовність дій:

1) на підставі ґрунтовного кваліфікованого оцінювання наявних ресурсів (матеріальних й нематеріальних) і закріплених на практиці та у суспільній думці конкурентних переваг території здійснюється фахове обґрунтування вибору тієї сфери економічної діяльності, цілеспрямована реалізація якої дозволить з мінімальними зусиллями та витратами досягти швидких темпів підвищення конкурентоспроможності регіону. У майбутньому саме з цією сферою діяльності має асоціюватися регіон як на національному, так і на міжнародному рівнях;

2) розробка стратегії перспективного розвитку обраної домінуючої сфери економічної діяльності регіону із забезпеченням можливостей перерозподілу і поєднання наявних ресурсів та отримання на цьому підґрунті синергетичного ефекту. Внесення смарт-спеціалізації регіону у пріоритетну сферу державного фінансування та всебічної підтримки. Наповнення означеної стратегії дієвими інструментами, заходами та підходами до її реалізації та впровадження всього комплексу заходів на практиці з метою започаткування ознак смарт-спеціалізації та подальшого їх поширення в економіці регіону;

3) моніторинг результатів реалізації смарт-спеціалізації регіону, внесення за

потреби, коригуючих заходів щодо спрямованості та обсягів потоків інвестиційних коштів з різних джерел, залучення достатнього числа висококомпетентних фахівців з різних сфер діяльності, забезпеченості всіх технологічних процесів обраної спеціалізації необхідними видами і обсягами ресурсів тощо.

Означену послідовність реалізації смарт-спеціалізації на регіональному рівні доцільно прийняти за базову при побудові та впровадженні стратегії інноваційного зростання економіки регіонів України. Такі процеси в Україні розпочалися у 2016 р., коли на регіональному рівні велася активна робота з підготовки та прийняття відповідних стратегій регіонального розвитку на період до 2027 р. До того ж, Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» №695 від 5 серпня 2020 р., проголошено про необхідність приєднання всіх регіонів України до Європейської платформи смарт-спеціалізації (S3 Platform) з метою відкриття доступу регіонам України до інструментів платформи. Проте на сьогодні за даними офіційного сайту S3 Platform лише п'ять регіонів України долучилися до означеної ініціативи – Закарпатський, Івано-Франківський, Харківський, Черкаський та Чернігівський [15]. Не зважаючи на досить низьку активність регіонів України у приєднанні до Європейської платформи смарт-спеціалізації, у кожній з прийнятих стратегій регіонального розвитку в країні йде мова про розбудову економіки на підґрунті смарт-спеціалізації. Аналіз тексту кожної стратегії розвитку регіонів України на період до 2027 р. дозволив отримати результати, стосовно визначеної кожною областю країни смарт-спеціалізації, табл. 1.

Таблиця 1

Проголошена смарт-спеціалізація регіонів України у відповідних стратегіях розвитку регіонів України на період до 2027 р.

Область України	Визначення смарт-спеціалізації
Вінницька	Зазначається, що «Smart-спеціалізація дозволить вивести область на новий рівень розвитку, відкрити нові інвестиційні горизонти, прискорити впровадження інновацій, забезпечить використання сучасних наукових розробок і створення нових конкурентоздатних видів бізнесу», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Волинська	Інноваційно-інвестиційна дорожньо-транспортна логістична інфраструктура регіону. Збалансоване екологічно-чисте виробництво продуктів харчування
Дніпропетровська	Створення кластерів в хімічній та машинобудівній сферах
Донецька	Зазначається, що «Стратегію розроблено на засадах смарт-спеціалізації, передбачає інноваційну спрямованість та вузьку спеціалізацію у пріоритетних сферах регіональної економіки», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Закарпатська	Зазначається, що «підвищена увага до смарт-спеціалізації в регіоні забезпечує чіткий вектор на трансформацію секторів економіки та реалізацію інноваційного потенціалу», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Запорізька	Виробництво ендопротезів з молібденового і титанового складів; виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури; виробництво проводів, кабелів і електромонтажних пристроїв; виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства; виробництво двигунів та запчастин до гвинтокрилів
Івано-Франківська	Виробництво основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах; виробництво гумових шин, покришок і камер; відновлення протектора гумових шин і покришок; виробництво цементу, вапна та гіпсових сумішей; виробництво абразивних виробів і неметалевих мінеральних виробів; виробництво іншої продукції первинного оброблення сталі; виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури; виробництво машин і устаткування загального призначення; виробництво ігор та іграшок; забір, очищення та постачання води; перероблення та консервування риби, ракоподібних і моллюсків; виробництво інших текстильних виробів
Київська	Зазначається, що будуть проводитися заходи «процесу підприємницького відкриття для пошуку та актуалізації галузей смарт-спеціалізації», проте не здійснено конкретизацію сфери

	діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Кіровоградська	Виробництво олії та тваринних жирів (КВЕД 10.4). Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства (КВЕД 28.3).
Луганська	Зазначається, що «інструментом проведення модернізації має стати стратегія смарт-спеціалізації із застосуванням кластерних технологій», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Львівська	Зазначається, що «Відібрано 12 галузей, які впродовж останніх років нарощували потужності та здійснювали інноваційну діяльність. Сумарна кількість зайнятих в цих сферах складає 8% загальної зайнятості в регіоні», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Миколаївська	Розвиток інноваційно орієнтованих секторів економіки: перероблення та консервування фруктів і овочів (КВЕД 10.3); виробництво молочних продуктів (КВЕД 10.5); виробництво машин і устаткування загального призначення (КВЕД 28.1); ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів, машин і устаткування (КВЕД 33.1); забір, очищення та постачання води (КВЕД 36). Конкретизовано фокус-групами: розвиток акваіндустрії; організація дитячого харчування регіону на основі екологічних технологій; розвиток туристичної сфери та рекреаційних зон області
Одеська	Зазначається, що «проведено робочу нараду на тему «Визначення смарт-спеціалізації для Одеської області і розробки плану дій по їх підтримці», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Полтавська	Використання потенціалу місцевих мінеральних ресурсів, в тому числі покладів бішофіту, в промисловому та агропромисловому секторах економіки, індустрії здоров'я і краси. Забезпечення умов для інституційної підтримки розвитку інновацій, їх комерціалізації та трансферу технологій в усі сфери регіональної економіки, стимулювання співробітництва на рівні освіта-наука-бізнес. Використання наявного потенціалу лікувальної та санаторно-курортної бази для забезпечення психологічного, фізичного, психічного та соціального здоров'я людини, в т.ч. у напрямку реабілітації
Рівненська	Деревообробна та меблева промисловість; виробництво продуктів харчування та поглиблена переробка сільськогосподарської продукції; органічне сільське господарство, ягідництво та садівництво; логістика; ІТ-сектор
Сумська	Зазначається, що необхідно здійснювати «розвиток регіональної економіки на засадах смарт-спеціалізації», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Тернопільська	Виробництво молочних продуктів; виробництво електричного освітлювального устаткування; харчова переробна промисловість
Харківська	Смарт-спеціалізовані інноваційні кластери Харківської області, які відносяться до сфери управління центральних органів виконавчої влади: у енергомашинобудування (КВЕД 28.11, КВЕД 27.11, КВЕД 85.45); у виробництва бронетанкової техніки (КВЕД 25.4, КВЕД 30.40, КВЕД 85.42); у авіаційної промисловості (КВЕД 30.30, КВЕД 85.42); у створення та виробництва нових матеріалів (КВЕД 20, КВЕД 72.19, КВЕД 85.42). Смарт-спеціалізовані інноваційні кластери Харківської області, які відносяться до сфери управління регіональних органів виконавчої влади або знаходяться у приватній власності: у біофармацевтичній (КВЕД 21, КВЕД 72.11, КВЕД 85.42); у інформаційних технологій (КВЕД 62.01, КВЕД 85.42); у креативній індустрії (окрім інформаційних технологій) (КВЕД 58.1, КВЕД 59, КВЕД 60, КВЕД 63, КВЕД 73, КВЕД 74, КВЕД 85.42); у агропереробній (КВЕД 01, КВЕД 10, КВЕД 85.42)
Херсонська	Переробка сільськогосподарської продукції; розвиток медичного туризму; розвиток креативної індустрії
Хмельницька	Легка і харчова промисловість; машинобудування; металообробка
Черкаська	Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування. ІТ-галузь та інформаційно-комунікаційні технології
Чернівецька	Зазначається, що «смарт-спеціалізація – це пріоритети розвитку регіону, які здатні достатньо швидко активізувати якісні структурні економічні перетворення та підвищити конкурентоспроможність економіки регіону», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації
Чернігівська	Зазначається, що «на основі здійснення широкомасштабних обговорень та процесу підприємницького відкриття напрямками смарт-спеціалізації регіону було визначено перспективні галузі, які мають інноваційний потенціал та можуть стимулювати нарощення обсягів випуску продукції в суміжних видах економічної діяльності, а також сприяти прискореному розвитку регіону», проте не здійснено конкретизацію сфери діяльності, яку буде обрано в якості смарт-спеціалізації

Джерело: розроблено на основі [16-38]

Проведене дослідження змісту стратегій регіонального розвитку України на період до 2027 р. стосовно проголошеного вектору смарт-спеціалізації дозволило дійти таких висновків:

десять областей країни не змогли визначитися з конкретною сферою економічної діяльності, подальший інноваційний розвиток якої через смарт-спеціалізацію дозволив би набути суттєвих темпів соціально-економічного зростання – це Вінницька, Донецька, Закарпатська, Київська, Луганська, Львівська, Одеська, Сумська, Чернівецька та Чернігівська області;

чотири області країни не змогли зосередитися на одному-двох видах економічної діяльності, що мають найбільший потенціал інноваційного зростання і обрали досить потужний спектр видів економічної діяльності, для одночасного інноваційного розвитку якого в регіоні не вистачить ресурсів – це Івано-Франківська, Миколаївська, Рівненська та Харківська області;

дев'ять областей країни сфокусувалися на трьох-чотирьох видах економічної діяльності, що також стане перепорою для інтенсивного інноваційного зростання регіональної економіки – це Волинська, Дніпропетровська, Запорізька, Полтавська, Кіровоградська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька та Черкаська області;

спостерігається дублювання та фрагментація видів економічної діяльності, які регіонами країни було обрано для реалізації принципів смарт-спеціалізації, наприклад, сферу виробництва продуктів харчування обрано одинадцятьма регіонами (Волинська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська області), машинобудування – шістьма регіонами (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Хмельницька області), ІТ-сектор – трьома регіонами (Рівненська, Харківська, Черкаська області);

у більшості стратегій формулювання сфер діяльності, які на регіональному рівні визнаються фахівцями як потенційно інноваційно ємні, носить узагальнений характер без конкретизації тих специфічних особливостей та умов, що дозволять області здійснити інноваційний прорив за цим напрямом діяльності.

Враховуючи той факт, що економіка України протягом досить тривалого часу знаходиться у стані політичної, гуманітарної, соціально-економічної, демографічної та фінансової криз, розпорошення незначної кількості ресурсів, що мають бути спрямованими на розвиток тих чи інших видів економічної діяльності відповідно до проголошених стратегій розвитку регіонів країни, не дозволить досягти жодних поставлених амбітних цілей. До того ж відсутність координації політики впровадження регіональної смарт-спеціалізації на державному рівні призвело до дублювання регіонами країни сфер діяльності, які вони обрали як потенційно спроможні для інноваційного зростання, що також стане на заваді раціональному розподілу всіх видів ресурсів країни. За таких умов, не зважаючи на появу такого дієвого інструменту регіонального управління як смарт-спеціалізація у текстах стратегій регіонального розвитку українських областей на період до 2027 р., очікувати у найближчому майбутньому суттєвих позитивних зрушень у інноваційному зростанні економіки країни та поступового виходу з соціально-економічної кризи не слід.

Висновки. Україна, рухаючись у євроінтеграційному напрямі соціально-економічного розвитку, має поступово опанувати дієві інструменти регіонального та національного управління, орієнтація на які у практичній діяльності органами управління дозволить підвищити рівень інноваційності, інтелектуалізації та знанневості її економіки, створить передумови для виходу з затяжної економічної та соціальної кризи. Доведено, що одним з таких інструментів виступає смарт-спеціалізація регіонів,

курс на реалізацію якої в Україні проголошено на національному рівні. Встановлено, що в останні роки кожен регіон країни взяв на себе зобов'язання долучитися до справи поширення принципів смарт-спеціалізації, що документально закріплено у відповідних стратегіях розвитку областей України на період до 2027 р. Водночас, детальне ознайомлення з текстом кожної української регіональної стратегії розвитку наводить на думку про те, що досягти очікуваного інноваційного зростання економіки регіону та країни в цілому через використання інструменту смарт-спеціалізації у найближчі сім років Україні навряд чи вдасться. Основною причиною, що дозволила зробити такий невтішний висновок є нерозуміння на рівні регіональної влади змісту та принципів реалізації інструменту регіонального управління «смарт-спеціалізація», а також некоректне використання у текстах стратегій терміну «смарт-спеціалізація», де не було враховано особливостей та закономірностей його практичної реалізації. Крім того, жодна стратегія не містить дієвої дорожньої карти реалізації потенціалу регіону з метою досягнення у найближчий час на цьому підґрунті інноваційного зростання.

Подальші дослідження мають бути спрямованими на обґрунтування для кожного регіону України того перспективного виду економічної діяльності, на інноваційний розвиток якого мають бути спрямованими всі ресурси регіону із обов'язковим залученням національної та міжнародної інвестиційної, технологічної та інтелектуальної підтримки. Означений вибір має здійснюватися з урахуванням як наявних виробничо-господарських потужностей регіону, так і потенціалу швидкого інноваційного зростання обраного виду економічної діяльності, для чого вже сьогодні в області має існувати міцне освітньо-наукове підґрунтя. Лише за таких умов можна розпочати реалізацію смарт-спеціалізації регіонів в Україні та очікувати від цього суттєвих позитивних зрушень в соціальній та економічній площинах.

REFERENCES

1. Aranguren, M.J., Magro, E., Navarro, M., & Wilson, J.R. (2019). Governance of the territorial entrepreneurial discovery process: looking under the bonnet of RIS3. *Regional Studies*, 53:4, 451-461. doi: 10.1080/00343404.2018.1462484.
2. Cooke, P. (2016). Four minutes to four years: The advantage of recombinant over specialized innovation – RIS3 versus 'Smartspec'. *European Planning Studies*, 24 (8), 1494–1510. doi: 10.1080/09654313.2016.1151482.
3. Healy, A. (2016). Smart specialization in a centralized state: Strengthening the regional contribution in north east Romania. *European Planning Studies*, 24 (8), 1527–1543. doi: 10.1080/09654313.2016.1184233.
4. Kroll, H. (2015). Efforts to implement smart specialization in practice – Leading unlike horses to the water. *European Planning Studies*, 23 (10), 2079–2098. doi: 10.1080/09654313.2014.1003036.
5. Sotarauta, M. (2018). Smart specialization and place leadership: Dreaming about shared visions, falling into policy traps? *Regional Studies, Regional Science*, 5 (1), 190–203. doi: 10.1080/21681376.2018.1480902.
6. Tripll, M., Zukauskaitė, E., & Healy, A. (2020). Shaping smart specialization: the role of place-specific factors in advanced, intermediate and less-developed European regions. *Regional Studies*, 54:10, 1328-1340. doi: 10.1080/00343404.2019.1582763.
7. Lisbon European Council. (2020). Presidency Conclusions. 23 and 24 march. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00100-r1.en0.htm.
8. Foray, D., Van Ark, B. (2007). Smart specialisation in a truly integrated research area is the key to attracting more R&D to Europe. *Knowledge Economists Policy Brief*, 1,

- October. URL: https://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/policy_brief1.pdf.
9. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 3.3.2010. COM(2010) 2020. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
10. Joint workshop on smart specialisation strategies: concept and tools. (2011). Agenda. URL: <https://www.oecd.org/sti/innosmart-specialisation-strategies-november-2011.pdf>.
11. Innovation-driven growth in regions: the role of smart specialisation. (2013). URL: <https://www.oecd.org/sti/innosmart-specialisation.pdf>.
12. Regulation (EU) N°1303/2013 of the European Parliament and of the Council. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/1303/oj>. doi:10.3000/19770677.L_2013.347.eng.
13. European Commission. Guide to research and innovation strategies for smart specialisation (RIS3). (2012), Brussels, 27 p.
14. The Smart Specialisation Platform (2015). URL: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home>.
15. Registered countries and regions in the S3 Platform (2020). URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/s3-platform-registered-regions>.
16. Development strategy of the Vinnytsia region for the period by 2027. URL: <http://vin.gov.ua/invest/rehionalni-prohramy-rozvytku/670-stratehiia-zbalansovanoho-rehionalnoho-rozvytku-vinnytskoi-oblasti-na-period-do-2027-roku/osnovna-informatsiia/24944-stratehiya-zbalansovanoho-rehionalnoho-rozvytku-vinnytskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku>.
17. Development strategy of the Cherkasy region for the period 2021-2027. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/>.
18. Development strategy of the Chernihiv region for the period 2021-2027. URL: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2019/04/docs/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%86%D0%AF_%202027_%D0%B7%D1%96%20%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf.
19. Development strategy of the Chernivtsi region for the period 2021-2027. URL: <https://bukoda.gov.ua/uploads/editor/bukoda.gov.ua/%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%202027/Strategia-Chernivetska-2027.pdf>.
20. Development strategy of the Dnipropetrovsk region for the period by 2027. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/rozvitok-regionu/strategiya-rozvitku>.
21. Development strategy of the Donetsk region for the period by 2027. URL: <https://dn.gov.ua/ua/projects/strategiya-rozvitku-doneckoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku>.
22. Development strategy of the Ivano-Frankivsk region for the period 2021-2027. URL: <http://www.if.gov.ua/news/47474>.
23. Development strategy of the Kharkiv region for the period 2021-2027. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/content/documents/1026/102538/files/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf>.
24. Development strategy of the Kherson region for the period 2021-2027. URL: <https://khoda.gov.ua/strateg%D1%96a-rozvitku-2021-2027>.
25. Development strategy of the Khmelnytskyi region for the period 2021-2027. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnytskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>.
26. Development strategy of the Kiev region for 2021-2027. URL: <http://koda.gov.ua/oblderzadministratsija/publiczna-informatsiya/strategiya-rozvitku-kiiivskoi-oblast/>.

27. Development strategy of the Kirovograd region for the period 2021-2027. URL: <https://oblrada.kr.ua/decission/2565/pro-strategiyu-rozvitku-kirovogradskoi-oblasti-na-2021-2027-roki-17-03-2020>.
28. Development strategy of the Lugansk region for the period 2021-2027. URL: http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/strategiya_lugansk_2027_last.pdf.
29. Development strategy of the Lviv region for the period 2021-2027. URL: https://loda.gov.ua/upload/users_files/22/upload/948_Strategija.pdf.
30. Development strategy of the Mykolaiv region for the period 2021-2027. URL: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decreeProject/16079590335fd781f91dd87.pdf>.
31. Development strategy of the Poltava region for the period 2021-2027. URL: https://drive.google.com/file/d/11WlkzG3fPA1LMbvE_3FyZHSfTYbBC44S/view.
32. Development strategy of the Rivno region for the period 2021-2027. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategiya-rozvytku-rivnenskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku/>.
33. Development strategy of the Sumy region for the period 2021-2027. URL: <http://gue.sm.gov.ua/index.php/uk/strategiya-regionalnogo-rozvitku-sumskoj-oblasti-na-period-z-2021-do-2027>.
34. Development strategy of the Ternopil region for the period 2021-2027. URL: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/publication/content/55180.htm>.
35. Development strategy of the Transcarpathia region for the period 2021-2027. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/regionalna-strategiya-rozvytku-zakarpatskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv/>.
36. Development strategy of the Volyn region for the period by 2027. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/volynska-strategiya-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>.
37. Development strategy of the Zaporizhzhia region for the period 2021-2027. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/2413/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-period-do-2027-roku.html>.
38. Strategy of economic and social development of the Odessa region for 2021-2027. URL: <https://oda.odessa.gov.ua/odeshhyna/soczialno-ekonomichnyj-ta-kulturnyj-rozvytok/strategichni-plany-dij-ta-programy-rozvytku/strategiya-regionalnogo-rozvytku/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky/>.

Сльнько Н.Ю., соискатель степени доктора философии, Черкасский государственный технологический университет, ORCID 0000-0003-1096-7947
slynkokolya@ukr.net

ПЕРСПЕКТИВЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ ЧЕРЕЗ РЕАЛИЗАЦИЮ ИНСТРУМЕНТА СМАРТ-СПЕЦИАЛИЗАЦИИ

Обоснована актуальность научной тематики, связанной с использованием инструментов, позволяющих активизировать инновационное развитие регионов Украины. На основе анализа успешного зарубежного опыта установлено, что наиболее прогрессивным современным инструментом активизации инновационного развития региона и страны в целом выступает смарт-специализация региона. Конкретизирована сущность смарт-специализации региона и определены особенности осуществления данного процесса, сформированные на основе анализа лучших зарубежных практик. Доказано, что Украина взяла курс на внедрение принципов смарт-специализации на региональном уровне, в результате чего в стратегиях развития регионов Украины на период 2021-2027 гг. было провозглашено всестороннее развитие инновационной направленности и узкой специализации в приоритетных сферах

региональной экономики. Проведено исследование содержания стратегий развития регионов Украины на период 2021-2027 гг. с целью установления наличия, четкости определения и содержательной конкретизации смарт-специализации регионов страны. Проведено сравнение провозглашенных смарт-специализаций регионов Украины и охарактеризован уровень их направленности на активизацию инновационного развития.

Ключевые слова: Украина, регион, смарт-специализация, стратегия развития; инновационное развитие.

M. Slynko, Postgraduate, Cherkasy State Technological University, ORCID 0000-0003-1096-7947
slynkokolya@ukr.net

PROSPECTS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE THROUGH THE IMPLEMENTATION OF THE TOOL OF SMART SPECIALIZATION

The relevance of scientific topics related to the use of tools to activate the innovative development of the regions of Ukraine has been substantiated. Based on the analysis of successful foreign experience, it has been established that the most progressive modern tool for enhancing the innovative development of the region and the country as a whole is the smart specialization of the region. The essence of the region's smart specialization is concretized and the features of the implementation of this process are determined, formed on the basis of the analysis of the best foreign practices. It has been proven that Ukraine has taken a course towards introducing the principles of smart specialization at the regional level, as a result of which in the development strategies of the regions of Ukraine for the period 2021-2027 the comprehensive development of innovative orientation and narrow specialization in priority areas of the regional economy was proclaimed. The study of the content of strategies for the development of regions of Ukraine for the period 2021-2027 in order to establish the presence, clarity of definition and substantive concretization of smart specialization of the country's regions. The comparison of the proclaimed smart specializations of the regions of Ukraine is carried out and the level of their focus on enhancing innovative development is characterized.

Keywords: Ukraine; region; smart specialization; development strategy; innovative development.